

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 2.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.76>**

**УДК 338.2**

*З. І. Кобеля,*

*к. е. н., доцент, доцент кафедри бізнесу та управління персоналом,*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5135-4402>*

*М. І. Чумак,*

*аспірант, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-6867-9141>*

## **ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНИХ КОНЦЕПЦІЙ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

*Z. Kobelia,*

*PhD in Economics, Associate Professor,*

*Department of Business and Personnel Management,*

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

*M. Chumak,*

*Postgraduate student, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

## **USE OF FOREIGN CONCEPTS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE**

*У статті досліджено сутність зарубіжних концепцій соціального підприємництва; вивчено ідентифікацію цього поняття, яке є предметом*

зростаючого наукового інтересу з боку дослідників різних країн. Всі країни світу постійно прагнуть до якісних економічних, організаційних, юридичних, соціальних змін, і в цьому прагненні на бізнес покладається не лише економічна, але й соціальна відповідальність.

Дослідження ґрунтується на теоретичних положеннях вивчення соціалізації суб'єктів господарювання, інтегрального взаємозв'язку економічної, соціальної та організаційної складових, а також питаннях використання досвіду зарубіжних підприємств з соціальною основою для імплементації в українські реалії. Для досягнення поставленої мети в статті розглянуто співпрацю з міжнародними організаціями та впровадження найкращих світових практик, які сприятимуть розвитку цього напрямку. Соціальне підприємництво має потенціал стати позитивних силою для змін як в економіці, так і в соціальній складовій. Підтримка та розвиток цього напрямку можуть принести значну користь не тільки окремим громадам, але й економіці України в цілому, забезпечуючи сталий розвиток і підвищення добробуту.

У багатьох країнах з розвиненим соціальним підприємництвом існують спеціальні закони, що регулюють статус та діяльність соціальних підприємств. Українські соціальні підприємства можуть використовувати різні організаційно-правові форми відповідно до чинного законодавства, проте відсутній єдиний стандарт або спеціальний закон, що регулює соціальне підприємництво. Така ситуація може породжувати широкий спектр інтерпретацій соціальних підприємств в Україні. При аналізі досвіду державного та нормативно-правового регулювання соціального підприємництва в розвинених країнах, адаптація цього досвіду до українських реалій виявляється корисною.

The article examines the essence of foreign concepts of social entrepreneurship; the essence and theoretical identification of this concept, which is the subject of growing scientific interest on the part of researchers from

*different countries, has been studied. The evolution of economic activity enabled the emergence of the phenomenon of socialization - activity aimed at meeting the needs of society, communities, communities and nations in a socially oriented way. All countries of the world are constantly striving for qualitative economic, organizational, legal, and social changes, and in this striving business is entrusted with not only economic, but also social responsibility, which is also connected with the principle of socialization.*

*The study is based on the theoretical provisions of the formation and assessment of the socialization of business entities, the integral relationship of economic, social and organizational components, as well as the issues of using the experience of foreign enterprises with a social basis for implementation in Ukrainian realities. To achieve the goal, the article considers cooperation with international organizations and the implementation of the best global practices that will contribute to the development of this direction. Social entrepreneurship has the potential to become a positive force for change both in the economy and in the social component. Support and development of this direction can bring significant benefits not only to individual communities, but also to the economy of Ukraine as a whole, ensuring sustainable development and increasing well-being.*

*It was found that in the global context, developed countries are distinguished by a high level of social organizations, which contributes to the development of social entrepreneurship. In many countries with developed social entrepreneurship, there are special laws regulating the status and activities of social enterprises. Ukrainian social enterprises can use different organizational and legal forms in accordance with the current legislation, but there is no single standard or special law regulating social entrepreneurship. Such a situation can give rise to a wide range of interpretations of social enterprises in Ukraine. When analyzing the experience of state and regulatory regulation of social entrepreneurship in developed countries, adapting this experience to Ukrainian realities is useful.*

**Ключові слова:** соціальне підприємництво, соціалізація, зарубіжний досвід, державне регулювання.

**Keywords:** social entrepreneurship, socialization, foreign experience, state regulation.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Соціальне підприємництво набуває все більшого значення в сучасному суспільстві, де традиційні бізнес-моделі не здатні вирішувати складні соціальні та екологічні проблеми. Соціальне підприємництво – це унікальний вид підприємницької діяльності, який поєднує комерційні цілі з прагненням до соціальних змін і сприяє розвитку суспільства в цілому. Соціальні підприємці не тільки переслідують мету отримання прибутку, але й знаходять своє покликання у вирішенні серйозних соціальних проблем, таких як бідність, нерівність, відсутність доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, екологічні проблеми [12].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблематика питань соціального підприємництва за кордоном найширше відображена у наукових дослідженнях переважно зарубіжних учених: Т. Веблена, О. Вільямсона, Р. Кантільона, Дж. Кейнса, Р. Коуза, А. Маршалла, К. Менгера, Ф. Найта, Р. Оуена, Д. Рікардо, А. Сміта, Дж. Тюнена,. Концептуальні засади соціалізації підприємництва та використання зарубіжного досвіду в Україні опрацьовані Н. Булейном, К. Биковець, М. Дімі트로вою, А.Дюк, Н. Кадолом, Н. Нагорною, З. Свередою, А. Свинчуком, А. Корнецьким, М. Гончаровою, О. Дороніною, В. Смаль, В. Кокоть, О. Поляковою, О. Трегубовим, Н. Якимовою.

Сьогодні економічна система України перебуває в процесі трансформації, в тому числі і через зовнішні загрози. Тому важливим аргументом на користь необхідності проведення досліджень соціального підприємництва з метою імплементації отриманих результатів та актуалізації пропозицій щодо покращення бізнес-середовища. Незважаючи на зростання

кількості наукових досліджень щодо соціального підприємництва, потребує актуалізації уточнення законодавчого визначення його розвитку, вивчення можливостей адаптації зарубіжного досвіду нормативно правового регулювання до сучасних українських реалій.

Аналіз зарубіжного досвіду соціального підприємництва дозволяє зробити висновок, що основною рушійною силою його розвитку є наявність чіткої законодавчої бази. Завданням України на майбутнє є розробка законодавства про соціальне підприємництво та закріплення критеріїв відмежування поняття «соціальне підприємництво» від інших форм економічної діяльності, визначення напрямів діяльності для його розвитку та встановлення заходів підтримки на національному рівні.

Усе зазначене зумовило необхідність вивчення питання зарубіжного досвіду, підтверджує його актуальність для впровадження в Україні та визначає мету та завдання дослідження.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Мета роботи полягає у теоретичному узагальненні зарубіжного досвіду розвитку соціального підприємництва та розробці заходів щодо можливостей його імплементації в Україні задля формування системного підходу до розвитку соціального підприємництва.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити зарубіжний досвід в історичній ретроспективі та особливості сучасного розвитку соціального підприємництва в різних країнах; визначити особливості українського законодавчого визначення розвитку соціального підприємництва; вивчити можливості адаптації міжнародного досвіду, ураховуючи специфіку ведення бізнесу в Україні.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Розвиток соціального підприємництва у світі розпочався зі зростанням кооперативного руху в середині 19 століття. На відміну від традиційних бізнес-організацій, кооперативи створювалися переважно приватними особами на автономній основі для задоволення економічних, соціальних та інших потреб. З початку

20 століття кооперативи почали відігравати важливу роль у вирішенні соціальних проблем європейських країн, з їх розвитком з'являються благодійні фонди та інші види неприбуткових організацій у сфері соціальних послуг, підвищення освіченості населення та охорони здоров'я. Поступово держава бере на себе дедалі активнішу роль у виконанні соціальних функцій – приймається законодавство про соціальне страхування та соціальне забезпечення, формуються відповідні державні органи. Таке посилення ролі держави у соціальному захисті почало обмежувати розвиток громадських організацій, які б займалися вирішенням соціальних проблем. Однак через повільне економічне зростання, дефіцит державного бюджету та хронічне структурне безробіття (близько 40% безробітних) у 1970-х роках з'явилися прогалини у створених національних системах соціального забезпечення більшості європейських країн. Водночас європейські країни по-різному реагували на тогочасні економічні виклики: у 1980-х роках Бельгія, Франція, Німеччина та Ірландія запровадили програми «вторинного ринку праці», спрямовані на зниження рівня безробіття та інтеграцію безробітних на ринку праці за участі некомерційних організацій. У скандинавських країнах з досить високим рівнем соціального захисту неприбуткові організації не брали активної участі у вирішенні проблеми безробіття і створювалися переважно для проведення дозвілля та культурних заходів. У Великобританії відносно низькі державні витрати на соціальні послуги доповнювалися активною роботою неприбуткового сектору, який в основному фінансувався бізнес-організаціями. У 1980-х роках у Великобританії почала активно впроваджуватися квазі-модель соціального забезпечення, яка характеризувалася тим, що при збереженні за державою функції забезпечення та регулювання соціальних послуг, наданням соціальних послуг на конкурсній основі могли займатися і державні, і неприбуткові та бізнес-організації. В країнах Європи соціальне підприємництво поступово інституціоналізувалося та отримало державну підтримку. Зокрема, починаючи з 1990-х років 20 століття, соціальні підприємства активно

створюються та розвиваються у Великобританії, в основному завдяки активній державній підтримці цього виду діяльності [13].

Соціальне підприємство з'явилося і в Бангладеш. Один з власників банку запустив унікальну програму мікрокредитування: позики видавалися найбіднішим жителям міста, але за однієї умови – вони мали відкрити власний бізнес. Це могла бути зовсім маленька справа, але вона мала забезпечувати власнику засоби для існування. Як поручителів, потрібно було залучити шість родичів чи знайомих. Це гарантувало допомогу від близьких підприємцю-початківцю. Адже за повернення кредиту вони відповідали власними коштами. Дуже довго соціальне підприємництво вважалося бізнесом для бідних, але з часом ідея розрослась. До того ж з'ясувалося, що ідея соціального підприємництва цілком відповідає цілям ООН щодо боротьби з бідністю [11].

Як і у Великій Британії, стрімкий розвиток соціального підприємництва в Німеччині значною мірою зумовлений активною державною підтримкою сектору та значним рівнем залучення громадськості. З іншого боку, розвиток соціальних підприємств у Німеччині стримується небажанням державного сектору впроваджувати інновації та співпрацювати з соціальними підприємствами, слабкими управлінськими навичками стартапів з СП, високою вартістю послуг бізнес-консультування, труднощами у побудові та підтримці сталої бізнес-моделі та розширенні діяльності, а також тим, що соціальні проекти стикаються з низкою перешкод, серед яких відносно невеликі обсяги фінансування таких проєктів.

Активний розвиток соціального підприємництва в Європі (Великобританія, Польща, Італія та ін.), країнах Північної та Південної Америки (США, Канада, Бразилія), в Азійських країнах (Південна Корея, Японія, Тайвань) припадає на 90-ті роки минулого століття. Але до сьогодні результати їх діяльності не є предметом офіційної статистики в жодній з цих країн. Це пов'язано з нечітким статусом соціальних підприємств, широким спектром сфер і форм діяльності, різними підходами до розуміння їхньої

природи. Відсутність офіційної статистики щодо соціальних підприємств ускладнює аналіз поточного стану та тенденцій розвитку і регулювання цієї форми підприємницької діяльності. Для США, Канади та Японії характерне регулювання на рівні підприємства, оскільки відсутні вимоги до управління соціальними підприємствами та їх юридичного статусу, що дозволяє їм здійснювати благодійну діяльність шляхом надання безвідсоткових або мінімальних відсоткових позик. У США соціальні підприємства поширені в різних секторах економічної діяльності, існує широка класифікація з точки зору правового регулювання та тісна взаємодія між державою та соціальними підприємствами через угоди про закупівлю продукції соціальних підприємств. Порівняння особливостей соціального підприємництва в ЄС та США дозволяє визначити позитивний досвід, який може бути використаний для підвищення ефективності господарської діяльності таких підприємств в Україні.

Соціальне підприємництво виникло на перетині бізнесу і благодійності, взявши найкраще з обох світів. Воно пропонувало новий підхід до вирішення соціальних проблем, залучаючи ресурси та інновації приватного сектору для створення стійких і масштабних рішень. Це дало можливість активувати підприємницьку креативність та винахідливість для досягнення суспільно корисних результатів, створюючи при цьому економічну цінність.

Соціальні підприємства, як правило, створені для вирішення соціальних проблем в громадах, орієнтовані на досягнення як економічних, так і соціальних наслідків. Часто соціальне підприємство описують «трьома Р» – profit (бізнес), people (суспільство) і planet (навколишнє середовище) – щоб позначити середовище, де використовуються прибутки як для реінвестування в розвиток бізнесу, так і для соціального впливу. В Україні часто плутають поняття «корпоративна соціальна відповідальність» та «соціальне підприємництво», хоча вони різні. Мета соціально відповідального бізнесу – виробництво товарів чи надання послуг, що приносить прибуток, а соціальний ефект є додатковим аспектом, побічним

продуктом – і це рішення команди керівництва створювати його чи ні. Соціальний ефект для соціального підприємства є обов'язковим результатом, основною його характеристикою.

Уявіть собі світ, де кожен бізнес вирішує як соціальні, так і економічні проблеми. В умовах глобальних змін соціальне підприємництво може стати ефективним інструментом для вирішення нагальних соціальних проблем. Дослідження показують, що суспільство очікує від бізнесу участі у соціальному житті та внеску у вирішення низки проблем. Це середовище, яке сприяє розвитку соціального підприємництва в місцевих громадах через навчання, інвестиції та менторство.

Міжнародний та вітчизняний досвід показують, що підходи до соціального підприємництва є високоефективними через їх подвійний ефект: ефект для соціуму, громади покращує життя та забезпечує стійкість соціальної організації шляхом зменшення їх потреби в постійній фінансовій допомозі. Соціальні підприємства відрізняються від інших бізнесів тим, що їхній соціальний вплив є не побічним продуктом, а прямим цілеспрямованим результатом діяльності. Соціальні цілі, як правило, закріплені в статуті організації або в інших обов'язкових документах, затверджених його засновниками. Ще одна відмінність між соціальними підприємствами і бізнес-підприємствами – це, як завжди, розподіл прибутку: в соціальному підприємстві розподіляється прибуток від діяльності відповідно до соціальних цілей.

В Україні розвиток соціального підприємництва привернув увагу та почав отримувати підтримку міжнародного співтовариства на початку 2000-х рр. З 2015 р. соціальне підприємництво в Україні розширилося завдяки спеціально спрямованій донорській підтримці через нові виклики, пов'язані з конфліктом на сході України та погіршенням соціально-економічної ситуації. Кількість соціальних підприємств, які активно вели бізнес, стрімко зростала: з 41 у 2013 році до 150 у 2017 році та до 13 146 на 1 січня 2022 року. Тим не менш, і незважаючи на наведене вище стандартне пояснення соціальних

підприємств, досі немає єдиного чіткого визначення соціального підприємництва в юридичній або професійній площині. Наприклад, Довідник соціальних підприємств визначає соціальне підприємство як організацію (незалежно від її організаційної правової форми), яка вирішує соціальні та/або екологічні проблеми. Щоб організацію можна було вважати соціальним підприємством, вона може:

- бути самоокупною і здатною генерувати прибуток, який підприємство використовуватиме для реалізації власних та суспільних цілей;
- займатися працевлаштуванням вразливих груп населення, наприклад ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), людей з інвалідністю або жителів сільської місцевості;
- використовувати прибуток для фінансування послуг соціально незахищеним верствам населення;
- генерувати новаторські ідеї, спрямовані на вирішення суспільних проблем за допомогою підприємницьких методів;
- вирішувати проблеми, що виникають через провали ринку, які не в змозі вирішити держава.

Ці критерії відповідають насамперед соціальним мотиваціям засновників, які створили свої підприємства. Зокрема, соціальні підприємці наголошують на своїх цінностях і прагненні вдосконалювати суспільство, своєму життєвому досвіді вирішення власних і суспільних проблем, а також на непереборній потребі самореалізації в соціальній сфері. Однак ці характеристики обмежуються соціальною сферою та не дозволяють належним чином визнати, що соціальне підприємство за своєю суттю є бізнесом, тобто незалежним суб'єктом господарювання, створеним відповідно до законодавства для виробництва товарів або надання послуг, одночасно задовольняючи суспільні потреби та генеруючи прибуток. Це ключова відмінність, оскільки інвесторам потрібні докази життєздатних бізнес-моделей разом із досяжним соціальним впливом, щоб розглянути можливість фінансування соціального підприємства.

При цьому не варто забувати, що для іноземних інвесторів це питання може бути важливим. І в цьому випадку потрібно вже дотримуватись певних стандартів. Інакше не буде відповідного ставлення від закордонної спільноти інвесторів. Перш за все, потрібно переконатися, що запланований бізнес відповідає ідеям соціального підприємництва. Тобто має відповідні ознаки:

- має конкретну місію або мету, якої вони прагнуть досягти через свій бізнес. Це може бути розв'язання проблеми бідності, боротьба з екологічними проблемами, підвищення доступності освіти чи охорони здоров'я;

- використовуються інноваційні та креативні підходи до розв'язання соціальних проблем. Можуть розроблятися нові продукти, послуги чи бізнес-моделі, які б ефективно та якісно вирішували поставлені завдання;

- прагнуть стійкості, щоб забезпечити довгостроковий соціальний вплив. Це може містити створення бізнес-моделей, які генерують доходи та забезпечують фінансову самостійність бізнесу;

- поєднуються соціальні та комерційні цілі. Це дозволяє залучати інвестиції та фінансування від різних джерел;

- відстеження досягнень, вимірювання соціального впливу. Це допомагає оцінити ефективність проєкту, демонструвати його цінність перед зацікавленими сторонами та потенційними інвесторами.

Наразі у світі здійснює діяльність чимало соціальних підприємств. Це не тільки малі компанії, а й відомі корпорації:

TOMS – це компанія, яка виробляє взуття, окуляри та інші товари, а також є одним із найвідоміших прикладів соціального підприємництва. За кожну продану пару взуття або пару окулярів TOMS обіцяє надати пару взуття або медичну допомогу хворим дітям незалежно від того, де ті мешкають;

KickStart International розробляє та продає недорогі технології для сільського господарства, такі як помпи для підняття води та обладнання для перероблення сільськогосподарських культур. Ці технології допомагають

малозабезпеченим сільським мешканцям в Африці створювати власні бізнеси та підвищувати рівень доходів;

Warby Parker продає окуляри та одночасно розв'язує соціальну проблему доступності зору. За кожен проданий пару компанія надає окуляри нужденним людям у країнах, які розвиваються;

Ashoka є некомерційною організацією, присвяченою підтримці та розвитку соціального підприємництва по всьому світу. Вони надають фінансову підтримку, навчання та зв'язки для соціальних підприємців, щоб допомогти їм реалізувати свої ідеї та змінити світ на кращий.

Враховуючи всі вищезазначені підходи та характеристики, соціальне підприємство можна визначити як бізнес із перш за все соціальними цілями, прибуток якого, головним чином, реінвестується назад у бізнес або в громаду для вирішення соціальних проблем. Формування єдиного розуміння поняття соціального підприємництва в Україні відкриє нові можливості як для підприємців, так і для донорів/інвесторів, а також дозволить усім учасникам екосистеми ефективно співпрацювати, щоб забезпечити «цільовий бізнес» і вплив. Результати дослідження показують, що бізнес-середовище в Україні все ще жорстко регулюється урядом. Україна, вийшовши з радянської епохи, поки все ще залишається на шляху від патерналістської країни з державним регулюванням економіки до ринкової економіки. Нестабільна політична ситуація, збройний конфлікт, економічний занепад, масштабна вимушена внутрішня міграція гальмують розвиток України.

Інформаційна аналітика цього дослідження узагальнює результати спеціальних опитувань та досліджень соціальних підприємств, проведених міжнародними організаціями в рамках урядових програм з метою популяризації та висвітлення кращих практик соціального підприємництва. Згідно інформації з зарубіжних видань, Італія та Великобританія у Європі лідирують за кількістю створених соціальних підприємств, досягаючи 320 000 та 283 800 підприємств. Це переважно пов'язано з активною державною політикою, спрямованою на підтримку соціального підприємництва. Згідно з

даними Європейської комісії [2], кількість соціальних підприємств у країнах Європейського Союзу різниться в залежності від їхнього розміру та економічного потенціалу: Німеччина – близько 55 000; Франція – більше 30 000; Іспанія – більше 28 000; Бельгія – близько 11 000; Швеція – більше 10 000.

За оцінками Європейської Комісії, наразі в Європі є близько 2 млн. соціальних підприємств (це складає 10 % усіх бізнесових структур), на яких працюють понад 11 млн. працівників (6 % працюючих Європи). Основними організаційно-правовими формами соціальних підприємств у Португалії є «кооперативи соціальної солідарності», у Франції – «соціальні кооперативи колективної власності», в Італії – «соціальні кооперативи», в Іспанії – «кооперативи соціальних ініціатив», у Великобританії – «компанії, що працюють в інтересах громади», у Бельгії – «компанії соціальної мети» [6]. За джерелами фінансування соціальних підприємств, то власний прибуток залишається найважливішим – він превалює у 54,28 % підприємств, далі йдуть гранти – 27,11 %, пожертви – 5,96 % та інвестиції – 4,61 %. При цьому розподіл джерел фінансування суттєво відрізняється за країнами. Так, фінансування за рахунок власних надходжень коливається від 74,5 % в Іспанії до 28,5 % у Румунії. Частка грантів коливається від 36,2 % у Швеції до 18,9 % у Китаї; інвестицій – від 21 % у Китаї до 0,6 % в Іспанії; пожертвувань – від 12,1 % у Румунії до 1,7 % в Угорщині, приблизно 45 % соціальних підприємств в Італії підтримуються державними фондами і є їх основними клієнтами [6].

Єдиного успішного прикладу розвитку соціального підприємництва ми не бачимо. Є багато країн, які не мають юридичних документів для створення та розвитку соціального підприємництва, як і Україна, зокрема у Великій Британії немає також єдиного закону та нормативного визначення «соціального бізнесу», але координація діяльності соціальних підприємств здійснюється спеціальними асоціаціями під громадським контролем, які надають бізнесу дозвіл, якщо підприємство підходить за критеріями про його

соціальну спрямованість. Після визнання асоціацій Великобританії надають соціальним підприємствам фінансову, інформаційну та іншу підтримку.

Близька до нас територіально та історично Молдова і її досвід. Країна вже надає статус соціальному підприємництву і планує поступово пом'якшувати критерії відбору та надавати податкові пільги соціальним підприємствам.

Як міжнародний досвід допомагає розвивати соціальне підприємництво в Україні? З метою зробити соціальне підприємництво каталізатором розвитку місцевих ініціатив для глобальних змін в Україні працює благодійна організація «Платформа соціальних змін», яка тісно співпрацює з міжнародними партнерами [10]. Це дозволяє переймати найкращі практики та впроваджувати їх в Україні, намагаючись втілити європейські принципи та ініціативи. Міжнародні партнери мають великий досвід у сфері соціального підприємництва. Завдяки цьому платформа здатна допомогти локальним ініціативам стати більш глобальними та творити значні зміни.

Окрім партнерства, платформа працює над двома міжнародними проектами: ESIC, який фокусується на розвитку навичок у європейському секторі соціальної економіки, та GRAINS, який підтримує сталий розвиток в агропродовольчому секторі. Ці ініціативи є прикладами прихильності до міжнародного партнерства, яке зміцнить глобальну мережу соціальних підприємств. Загалом у цих двох проєктах беруть участь понад 15 європейських організацій. Ця співпраця створює нові можливості для інновацій та спільного вирішення соціальних проблем України. Соціальні підприємства можуть стати основою місцевих громад, допомогти їм адаптуватися до швидкозмінних умов життя, відновити інфраструктуру та підтримати найбільш вразливі верстви населення. Важливо, що вони мають доступ до професійної підтримки та експертизи. Платформи соціальних змін забезпечують навчання, інвестиції та підтримку, а все інше залежить від учасників [10].

Незважаючи на популяризацію та вагомі підстави для його

започаткування (війна та зумовлені нею екологічні проблеми, внутрішня міграція, боротьба з бідністю) соціальне підприємництво в Україні юридично відсутнє. У жодному нормативному акті навіть не трапляється цього терміну. Отже, й окремої юридичної процедури його створення немає. Відповідно, якихось правил чи процедур для тих, хто бажає стати соціальним підприємцем, не передбачено.

За минулі роки у Верховну Раду двічі подавали законопроекти про надання соціальному підприємництву окремого юридичного статусу. Але жоден з них не був прийнятий. Адже вони мали досить розмиті формулювання. У поєднанні з запропонованими великими податковими пільгами це створювало великий ризик формування різноманітних корупційних схем.

Відтак до сьогодні нормативних актів щодо соціального підприємництва не існує. Тобто такі компанії працюють на загальних засадах. Отже, й окремих умов в оподаткуванні вони не мають. Тобто соціальні підприємці сплачують податки, як і решта інших. Пільг або знижок не передбачено. Оподаткування відбувається відповідно до обраного типу реєстрації бізнесу.

Але у ВРУ прийнято в 2024 році у першому читанні законопроект «Про ветеранське підприємство» [9]. Виходячи з контексту документа, ветеранське підприємство в задумі законотворців певним чином можна вважати різновидом соціального підприємства, у ньому визначається поняття «ветеранське підприємництво», принципи державної політики у цій сфері, встановлюються види та форми державної підтримки ветеранського бізнесу, а також зазначаються умови для започаткування та розвитку ветеранського підприємництва.

Згідно з проектом закону [9] суб'єктами ветеранського підприємництва є:

- ФОП або самозайняті особи з числа ветеранів війни, членів їхніх сімей, членів сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України;

- юридичні особи, де ветеран або група ветеранів війни, та/або члени сім'ї ветерана війни володіють корпоративними правами у розмірі не менше 60% сформованого статутного капіталу.

Державна підтримка суб'єктів ветеранського підприємництва включатиме фінансову, інформаційну, консультаційну та просвітницьку підтримку, зокрема: підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва; підтримку суб'єктів ветеранського підприємництва, що провадять експортну діяльність; підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів для ведення бізнесу [9].

Фінансова підтримка надаватиметься у формі грантів, кредитів для започаткування і ведення підприємницької діяльності, компенсації відсоткових ставок за кредитами, компенсації лізингових, факторингових платежів тощо.

Ми вважаємо, що соціальне підприємство може розвиватися як за моделлю приватного підприємництва Італії, так і за моделлю з державною підтримкою Польщі. Проаналізувавши досвід різних країн та наші реалії, підсумовуємо, що не варто повністю копіювати окреслені моделі, а переймати та впроваджувати найкраще з кожної з них.

**Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.** Розвиток соціального підприємництва як економічної інституції розпочався у 60-70-х роках ХХ століття. Наразі соціальне підприємство здобуло популярність у всьому світі та приймає різноманітні форми. Всі визначні країни світу вже інтегрували цю форму підприємництва у соціально-економічну сферу. Соціальне підприємство як засіб вирішення актуальних соціальних проблем стає важливим і для України. З метою успішного розвитку та реалізації соціальних підприємств, які тільки починають функціонувати в Україні, необхідно вивчити досвід країн, де сектор соціального підприємництва вже досить розвинутий.

Отже, соціальне підприємство – новий та перспективний напрямок у

бізнесі. Як тільки в Україні він буде затверджений на законодавчому рівні, з'являться нові можливості для розв'язання багатьох проблем. Наразі українські соціальні підприємства існують завдяки іноземним інвесторам. При цьому гарні та перспективні проєкти часто виходять на світовий рівень та працюють за межами країни.

### Література

1. Биковець К. Ю. Зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання розвитку соціального підприємництва. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 3. С. 202-211.
2. Дюк А. А. Сучасна практика розвитку соціального підприємництва: аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2019. Т. 24, Вип. 5. С. 32-37.
3. Горин В. П., Булавинець В. М. Соціальне підприємництво як інструмент диверсифікації фінансування соціальної політики. *Агросвіт*. 2021. № 15. С. 29-35.
4. Заволока Ю. М., Сідненко М. В., Івко А. В. Проблеми та перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek\\_2019\\_5\\_49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_5_49)
5. Кобеля З.І., Буринська О.І., Чумак М.І. Соціальне підприємництво: концепції, прояви та функції. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3119>
6. Міжнародний досвід соціального підприємництва і перспективи його застосування в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyy-dosvid-sotsialnoho-pidpryyemnytstva-i-perspektyvy-yoho>
7. Міняйленко І. В., Биба В. В., Кулябка А. А. Зарубіжні моделі розвитку соціального підприємництва. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek\\_2020\\_11\\_76](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_76)

8. Нагорна Н. С. Дослідження понятійного контуру соціального підприємництва у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2022. Т. 33(72), № 2. С. 97-103.
9. Проект Закону про ветеранське підприємництво. Законопроекти Верховної ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43186>
10. Соціальне підприємництво: як це працює та хто його популяризує в Україні. URL: <https://rubryka.com/en/article/platform-for-social-change/>
11. Усе про соціальне підприємництво. *Школа бізнесу: Нова пошта*. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/use-pro-socialne-pidpriemnictvo>
12. Цимбалюк І. Соціальне підприємництво: що це, ідеї та приклади. URL: <https://rates.fm/ua-uk/expert-opinion/socialne-pidpriemnictvo/>
13. Defourny J. Conceptions of Social Enterprise and Social Entrepreneurship in Europe and the United States: Convergences and Divergences. *Journal of Social Entrepreneurship*. 2010. Vol. 1. No. 1 pp. 32-53.
14. Thornley B. The Facts on U.S. Social Enterprise. [Electronic resource] / B. Thornley. 2012. Mode of access: URL: [http://www.huffingtonpost.com/benthornley/social-enterprise\\_b\\_2090144.html](http://www.huffingtonpost.com/benthornley/social-enterprise_b_2090144.html)

## References

1. Bykovets', K.Yu. (2020), "Foreign experience of regulatory and legal regulation of the development of social entrepreneurship", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 3, pp. 202-211.
2. Diuk, A.A. (2019), "Modern practice of social entrepreneurship development: analysis of foreign and domestic experience", *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Serii: Ekonomika*, vol. 24, no. 5, pp. 32-37.

3. Horyn, V. and Bulavynets, V. (2021), "Social entrepreneurship as an instrument of diversification of social policy financing", *Agrosvit*, vol. 15, pp. 29-35.
4. Zavoloka, Yu.M. Sidnenko, M.V. and Ivko, A.V. (2019), "Problems and perspectives of social entrepreneurship in Ukraine", *Efektyvna ekonomika*, vol. 5, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek\\_2019\\_5\\_49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_5_49) (Accessed 10 Jan 2025).
5. Kobelia, Z.I. Buryns'ka, O.I. and Chumak, M.I. (2024), "Social entrepreneurship: concepts, manifestations and functions", *Efektyvna ekonomika*, vol. 2, available at: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3119> (Accessed 10 Jan 2025).
6. NISS (2024), "International experience of social entrepreneurship and prospects for its application in Ukraine", available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyy-dosvid-sotsialnoho-pidpryyemnytstva-i-perspektyvy-yoho> (Accessed 10 Jan 2025).
7. Miniailenko, I. Byba, V. and Kuliabka, A. (2020), "Foreign models of social entrepreneurship development", *Efektyvna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek\\_2020\\_11\\_76](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_76) (Accessed 10 Jan 2025).
8. Nahorna, N.S. (2022), "Research on the conceptual contour of social entrepreneurship in domestic and foreign literature", *Vcheni zapysky Tavrijs'koho natsional'noho universytetu imeni V.I. Vernads'koho. Serii: Psykholohiia*, vol. 33 (72), no. 2, pp. 97-103.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2023), Draft Law "On veteran entrepreneurship", available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43186> (Accessed 05 Jan 2025).
10. Petryshyn, B. (2024), "Social entrepreneurship: how it works and who promotes it in Ukraine", available at: <https://rubryka.com/en/article/platform-for-social-change/> (Accessed 10 Jan 2025).

11. Nova poshta (2024), “All about social entrepreneurship”, available at: <https://online.novaposhta.education/blog/use-pro-socialne-pidpriemnictvo> (Accessed 10 Jan 2025).
12. Tsymbaliuk, I. (2025), “Social entrepreneurship: what is it, ideas and examples”, available at: <https://rates.fm/ua-uk/expert-opinion/socialne-pidpriyemnictvo/> (Accessed 10 Jan 2025).
13. Defourny, J. (2010), “Conceptions of Social Enterprise and Social Entrepreneurship in Europe and the United States: Convergences and Divergences”, *Journal of Social Entrepreneurship*, vol. 1, no. 1, pp. 32-53.
14. Thornley, B. (2012), “The Facts on U.S. Social Enterprise”, available at: [http://www.huffingtonpost.com/benthornley/social-enterprise\\_b\\_2090144.html](http://www.huffingtonpost.com/benthornley/social-enterprise_b_2090144.html) (Accessed 10 Jan 2025).

*Стаття надійшла до редакції 20.01.2025 р.*